

Тихон Ракићевић

Игуман манастира Студаница
доктор теолошких наука
manastir.studenica@gmail.comУДК: 271.222(497.11)-732.2-36:929 Сава, свети
821.163.41.09-94 Сава, свети
271.222(497.11)-742-267¹²ПРИМЉЕНО: 20. 04. 2015.
ОДОБРЕНО: 27. 04. 2015.

Заповести Светог Саве монасима Студенице (1206/7) у односу на узор

Сажетак: Свети Сава је у Манастиру Студеници 1206/7. године написао *Житије Светиога Симеона*. У раду који следи показујемо чији му је текст послужио као узор за неке делове *Житија*. Завршетак *Житија Светиога Симеона* (листови 115δ–117а рукописа IX Н 8 [§ 10]) састоји се од комбинације Савиних поука са деловима беседе Теодора Студита. Овим поукама, које су, уствари, заповести монасима, игуман Сава направио је кратку и јасну монашку идеологију живота у Студеници.

Осим што имамо доказ које је светоотачко дело игуман Сава у Студеници поседовао и читао, упоредна анализа ових текстова води ка бољем разумевању његових духовничких и богословских замисли у вези са својим братством и монашким животом у целини.

Кључне речи: Житије Светог Симеона, Свети Сава, Теодор Студит, упоредна места, комбинација, поуке монасима, есхатолошка визија, Студеница.

Увод: Шта је писао Свети Сава у Студеници 1206/7. године?¹

О датуму доласка Светог Саве у манастир Студеницу постоје квалитетни радови. Овај долазак се збио почетком 1206,² а можда и 1207. године.³

¹ У Манастиру Студеници, крајем 2013. године, за трпезом су из *Доброћољубља* читане „Подвижничке поуке монасима“ Преподобног Теодора Студита. За време поменутог читања, у овим поукама препознали смо делове *Житија Светиога Симеона* које је игуман Свети Сава писао управо у Студеници 1206/7. године. Према Руском Доброћољубљу (крај 19. века), са кога поменуто издање преведено на српски језик, нисмо могли да одгонетнемо порекло овог места. Наиме, бројеви поглавља и наслови се нису могли повезати са делима Теодора Студита у *Patrologia Graeca*. Од тада смо почели мукотрпну претрагу за што аутентичнијим предлошком. Ово је први у низу наших радова у коме се, из више научних аспеката, бавимо проблемом порекла једног места из *Житија Светиога Симеона*. Прикупљање и обраду материјала за овај рад помогли су многи племенити људи од науке, међу којима захвалност дугујемо првенствено др Виктору Савићу, др Кости Симићу, др Александру Стојановићу, Ђакону Браниславу Јоцићу и проф. Нади Крајчевић.

² О датуму преноса Симеонових моштију у Србију почетком 1206. године, види: Барншић, *Хронолошки њроблеми*, 31–56.

³ О томе да је то било почетком 1207. године, види: Максимовић, О години преноса Немањиних моштију, 437–442. Максимовић, уз то, указује (Максимовић, О години преноса

Са групом монаха Сава је пренео Симеонове мошти у Хвосно, одакле је заједно са браћом жупаном Стефаном и кнезом Вуканом, са племством и свештенством кренуо за Студеницу. У манастиру Студеници положили су Немањине свете мошти у гроб дана 9. фебруара, да би ускоро (13. фебруара) обележили Немањин помен.⁴

Архимандрит Свети Сава постаје игуман студеничког братства. Пише *Немањино жиѣије*, као увод у *Сѣуденички ѣиѣиик*. Пре тога је у Хиландару, као почетак *Хиландарској ѣиѣиика*, такође написао његово житије. Како је у Студеници имао више времена и боље услове него ранијих година, ово житије је многоструко дуже и развијеније од хиландарског. Тежиште *Жиѣија* је на Немањиним монашким животу. Сведок Сава је детаљно описао дијалоге са својим оцем Немањом, посебно у тренуцима опраштања пред очеву смрт.

Жиѣије које је писао у манастиру Хиландару, највероватније у другој половини 1199. године, говори о историјату Симеоновог доласка у Свету Гору и сажето о његовој смрти. Свети Сава је њиме начинио једну житијну белешку „којом се фиксира дан ’спомена светог“⁵ Ово кратко штиво је намењено хиландарском братству. У наслову писац о делу каже: „што сам га ја грешни и смерни монах Сава предао вама, у Господу вазљубљена чеда и браћо“.⁶ Предао њима, конкретним житељима само тог места, и никоме више. Монасима се, у наставку, обраћа са „браћо моја љубљена и чеда духовна“, „љубимци моји“⁷ „духовна браћо моја и оци“⁸ „дечице моја“.⁹

Развијено *Жиѣије* Сава пише тек у уводу *Сѣуденичкој ѣиѣиика*, по свим правилима овога жанра византијске књижевности.¹⁰ Оно није писано за људе у свету већ за монахе,¹¹ за братство Студенице коме је Немања и сам припадао. Током писања *Жиѣија* у том братству живео је писац Сава, и то као његов предводник, архимандрит монаха. Зато је ова биографија непосредна „као усмена прича и интимна као дневник“.¹² Кашанин закључу-

Немањиних моштију, 438, напомена 5) да су Немањине мошти положене у гроб у Студеници 9, а не 19. фебруара и даје исцрпну библиографију о покушајима датовања преноса моштију од 1204. до 1208. године. Види: Максимовић, О години преноса Немањиних моштију, 437–438, напомена 3; Maksimović, *L'idéologie du souverain dans l'Etat serbe*, 42, напомена 50; Obolensky, *Six Byzantine Portraits*, 136.

⁴ Види: Стефан Првовенчани, *Жиѣије Свѣйѡй Симеоноа*, 77.

⁵ Богдановић, Свети Сава, 20. Види: Свети Сава, *Хиландарски ѣиѣиик* (Мирковић-Богдановић), 48.

⁶ Свети Сава, *Хиландарски ѣиѣиик* (Мирковић-Богдановић), 43.

⁷ Свети Сава, *Хиландарски ѣиѣиик* (Мирковић-Богдановић), 43.

⁸ Свети Сава, *Хиландарски ѣиѣиик* (Мирковић-Богдановић), 44.

⁹ Свети Сава, *Хиландарски ѣиѣиик* (Мирковић-Богдановић), 46.

¹⁰ Богдановић, Свети Сава, 20.

¹¹ Кашанин, Свети Сава, 128.

¹² *Исѣо*.

је да „ниједан наш стари животопис није тако мало свечан и тако мало реторичан, није тако срдачан и човечан као Немањин животопис који је саставио св. Сава“.¹³ „Знајући коме ће она бити читана наглас, он се својим слушаоцима обраћа са ’оци’ и ’браћо моја драга’, називајући њихово пребивалиште, које је у исти мах и његово, ’овај наш свети манастир’“.¹⁴ „Као што знате’ — каже Сава, обраћајући се људима који су знали и Немању и њега и чинећи их блиским и са собом и једног с другим, и са оним о ком се прича...“¹⁵ Немања је „отац наш и ктитор“¹⁶ који „дође у наш манастир, који и сазда“.¹⁷ Он, „господин Симеон, пребиваше међу нама“¹⁸ и говораше „нама који смо око њега“,¹⁹ тј. братству „које је у овом светом месту“.²⁰ За Немањине мошти Сава пише: „положише га у овој светој цркви“.²¹ Ово житије Сава је написао да се чита само у Студеници и нигде више.²²

На почетку житија стоји: „Оче, благослови!“²³ Ово је стога што је сваки пут пре него што почне да чита братству, за то одређени монах узимао благослов од игумана, у то време од Светог Саве а касније од других игумана Студенице.

Одакле потичу поуке (заповести) Светога Саве монасима?

Завршетак *Житија* укратко излаже духовне основе постојања студеничког манастира.²⁴ Свети Сава је направио прелаз којим спаја опис Немањиног живота и поуке студеничком братству које ће уследити:²⁵

„... Да ми и они [који су] после нас до свршетка овога времена (света) [благодарећи] драгоценим молитвама нашега оца и ктитора пазимо на оно што се говори, и ми пратећи [то] да радимо све што је мило Богу, гледајући (угледајући се) на подвиге и начин живота | овога нашега преблаженог оца...“²⁶

¹³ *Истио*.

¹⁴ Кашанин, Свети Сава, 128.

¹⁵ *Истио*.

¹⁶ Свети Сава, *Житије Светиога Симеона* (Мирковић-Богдановић), 99, 105, 107, 108.

¹⁷ Свети Сава, *Житије Светиога Симеона* (Мирковић-Богдановић), 105.

¹⁸ Свети Сава, *Житије Светиога Симеона* (Мирковић-Богдановић), 105.

¹⁹ Свети Сава, *Житије Светиога Симеона* (Мирковић-Богдановић), 105.

²⁰ Свети Сава, *Житије Светиога Симеона* (Мирковић-Богдановић), 107.

²¹ Свети Сава, *Житије Светиога Симеона* (Мирковић-Богдановић), 117.

²² Ракићевић, Шта је читао Свети Сава?, 14.

²³ Свети Сава, *Житије Светиога Симеона* (Мирковић-Богдановић), 97.

²⁴ Ракићевић, Шта је читао Свети Сава?, 15.

²⁵ За већи део завршетка *Житија Светиога Симеона* од Светог Саве користили смо радну верзију превода др Виктора Савића, филолога из Старословенистичког одсека Института за српски језик САНУ.

²⁶ *Житије Светиога Симеона* (IX Н 8 [§ 10]), листови 115б — 116а.

Монаси, после читања и слушања овог житија, треба да *йазе на оно шїю се йовори*, тј. да извршавају оно што се говори, „пратећи“ (опонашајући)²⁷ и „гледајући“ (угледајући се на) настројење ктитора Симеона. Угледајући се на његов „начин живота“ (владање и понашање)²⁸ и (монашке) „подвиге“ и труд.

Потом следе најлепше поуке братији:

„Зато ум наш нека буде на небесима да посматра рајске лепоте...“²⁹

Ове поуке су копча *Немањиної жиїија* и *Сїуденичкої йиїиика*, њима, заправо, *Тийик* и почиње.

Помињано место открива још нешто — да *Жиїије* није намењено само ондашњој сабраћи архимандрита Саве Немањића. Речима „ми и они [који су] после нас до свршетка овога времена (света)“; Сава читање овог дела оставља у аманет свим каснијим житељима овог манастира.³⁰ Уводном делу *Сїуденичкої йиїиика*, у склопу Немањиног житија, у глави 43, заповеђено је да се Типик редовно чита у Студеници: „Заповедам вам да овај типик читате...“³¹ А да је то и чињено, потврђује запис хиландарског монаха Аверкија из 1619. године, који је, после преписаног *Тийика*, записао: „... Заповеди свети [Сава] да се прочита на почетку сваког месеца...“³²

На исти начин је и *Хиландарско жиїије* намењено братији тог манастира у свим временима. У њему се каже: „нека буде ово делатно и стварно нама и онима који су иза нас до краја овога света“ (*Хиландарски йиїиик*, слово 3).³³

Студеничко *Жиїије Свейїої Симеона* има своје изворе. То су првенствено Немањина и Савина *Оснивачка хиландарска йовеља* из 1198. године.³⁴ Још више је на ово житије утицала *Друїа хиландарска йовеља* жупана Стефана, касније краља Првовенчаног, из 1200–1202. године, чији се оригинал чува у Хиландару.³⁵ Стефан је у њеној аренги (уводу), а и даље, изложио Немањин живот.³⁶ Аренга изражава који је духовни и идеолошки мотив пи-

²⁷ Коментар В. Савића.

²⁸ Коментар В. Савића.

²⁹ *Жиїије Свейїої Симеона* (IX Н 8 [Ѕ 10]), листови 116а-117а.

³⁰ Ракићевић, Шта је читао Свети Сава?, 15.

³¹ Свети Сава, *Сїуденички йиїиик* (Т. Јовановић), 129.

³² Свети Сава, *Сїуденички йиїиик* (Т. Јовановић), 133. „Писано при игуману кир Теофилу“ у горњој студеничкој испосници. Види: *истио*.

³³ Свети Сава, *Хиландарски йиїиик* (Мирковић-Богдановић), 48.

³⁴ Види: *Хиландарска йовеља Симеона Немање* (Мирковић-Богдановић), 31–33.

³⁵ Види: Стефан Првовенчани, *Хиландарска йовеља*, 55–59. Упоредна места ова два дела и Савиног *Жиїија Свейїої Симеона* издвојио је и издао 1925. године А. Соловјев. Види: Соловјев, *Хиландарска йовеља великої жуйана Сїефана (Првовенчаной)*, 62–89. О томе видети и рад: Маринковић, *Историја настанка Живоїа Св. Симеона*, 201–213.

³⁶ Види: Стефан Првовенчани, *Хиландарска йовеља*, 55–59.

сца, објашњава где је место владара Немање и монаха Симеона у историји и Божијем домостроју спасења света. Осим овога, у *Сѣуденичком жиѣију* постоји и неколико детаља из *Хилангарској жиѣију*.³⁷ Да ли је постојао још неки извор за писање овог дела? Видећемо у наставку.

Овде се бавимо завршетком Савиног *Жиѣијуа Светѣоѣа Симеона* (у рукопису који се чува у Библиотеци Народног музеја у Прагу — IX Н 8 [§ 10] — то су листови 115б–117а). Од читаве садржине овог дела поменути завршетак је научно најмање дотицан. Он се састоји у поукама, тј. заповестима, Светог Саве братији: „...Ум наш нека буде на небесима да посматра рајске лепоте...” (листови 116а–117а). Ова реченица, као и оне које следе, толико личе на Светог Саву да се обично сматра природним да он тако подучава братију, вероватно својим речима. Добро је примећено да ове поуке проистичу из самог садржаја *Жиѣијуа*.³⁸ Оне су круна ишчитавања и поимања Немањиног и Савиног монаштва и настројења.³⁹ Немањин живот, поготову његов монашки део, по Светом Сави, дакле, поклапа се и собом ставља до знања и разоткрива каква је идеална философија живота у манастиру. Ипак, иако ове реченице сасвим осликавају Светог Саву и његову духовност као игумана у Студеници, оне нису аутентично његове већ усвојене из древног монашког учења.⁴⁰ Ове речи пронашли смо у *Кѣиѣихеѣским ѣройоведима* монасима, Светог Оца и исповедника Теодора Студита (759–826), великог византијског монаха и књижевника који је живео четири века пре Светог Саве. Преузети текст је један део његове 56. *кѣиѣихезе*. Ову проповед проф. архимандрит Никодим Скретас је приредио (незнатно је граматички кориговао), те, са осталим катихезама, издао у Солуну 1984. године према старогрчком тексту у издању: „Theodori Studitis Praepositi Parva catechesis“ из 1891. године.⁴¹ Ово дело је штампано и у: *Patrologia Graeca*, али само у преводу на латински,⁴² одакле је преузето из издања „Sancti Theodori Studitae, Sermones catechetici, Bibliotheca Veterum Patrum, Lugduni 1677“.⁴³

Поменута Теодорова катихеза бр. 56 има наслов: „О томе да не проширујемо довољно своје учење по Богу и да [треба да] хранимо душу духовним призорима“.⁴⁴

³⁷ Види *Слова* 1–3 овог типика: Свети Сава, *Хилангарски ѣиѣиѣик* (Мирковић-Богдановић), 43–48.

³⁸ Јухас-Георгијевска, Свети Сава — Житије Светог Симеона, 63.

³⁹ Ракићевић, Шта је читао Свети Сава?, 17.

⁴⁰ Ракићевић, Шта је читао Свети Сава?, 15.

⁴¹ Theodori Studitis Praepositi Parva catechesis, стр. 202–203, редови 21–42.

⁴² Теодор Студит, *Sermo LVI*, PG 99, 584с–585а.

⁴³ Теодор Студит, *Sermones catechetici*, 839f–839g.

⁴⁴ У оригиналу, њен наслов гласи: „Κατήχησις Νς' (56)“: „Περὶ τοῦ μὴ ὑπὲρ δυνάμιν ἐκτείνεσθαι ἡμᾶς ἐν τοῖς κατὰ Θεὸν σπουδάσμασι καὶ τοῦ διατρέφειν τὴν ψυχὴν ἐν τοῖς πνευματικοῖς θε-

Дакле, наш Отац — Свети Сава усвојио је ове прелепе поуке, обрадио их је и ставио као круну *Немањиној жиїиїа* и почетак *Сїуденичкој ѿїиїка*. Ово дело је 1619. године, за време студеничког игумана Теофила,⁴⁵ у Горњој студеничкој испосници, преписао хиландарски монах Аверкије. За предло- жак са кога је преписивао, Аверкије је сматрао да је првобитни рукопис. То потврђује његов запис: „Јер би пре нас написан руком Светог Саве“.⁴⁶ Према овом, једином целовитом сачуваном препису, ми ћемо ово дело и наводити.

Увод у есхатолошки садржај поука

Пред сам крај *Жиїиїа Свейїої Симеона* писац Свети Сава, у неколико ре- ченица, резимира Немањин живот „од рођења његова па до смрти“.⁴⁷ По- сле резимеа већ претходно описаног Немањиног живота следи:

„Ты же в(о)жє н г(оспод)н вьсачьскыѡмь. н ѡ прѣпѣтаа м(а)тн г(оспод)а в(ог)а н сп(а)са нашего ис(о)уса х(рист)а. да боудоут' сїа вьпнсана н дѣанна. да мы же нже по насъ до конца сего вѣка. ч(ь)ст(ь)ныи н м(о)л(н)тваи ѡ(т)ьца нашего н хтнтора. вьннматн ѡ г(лаго)лємых(ь) н послѣд[ь]ствѣюще намъ творити вса оудодна в(о)г)вн. вьзирюще на подвигы н жи | тїа сего прѣбел(а)женнаго ѡ(т)ьца нашего вь ннх[ь]же єс(т)ь сладоств н в(є)селїє. подннающе в(ог)а в(є)селєце с(є)на в(о)сѣ.“⁴⁸

Прилагођено на савремени српски језик:

„А ти, Боже и Господе свега, и, песмом прослављена (опевана) мати Господа Бога и Спаса нашега Исуса Христа, нека буде ово што је записано и чињено, да ми и они [који су] после нас до свршетка овога времена (света) [благодарећи] драгоценим молитвама нашега оца и ктитора пазимо на оно што се говори, и ми пратећи⁴⁹ [то] да радимо све што је мило Богу, гледајући

ωρїμασιν“.⁴⁵ Теодор Студит, *Μικρὰ κατήχησις*, 153. У преводу на латински испред овог наслова има додаток: „Недеља најважнији дан у седмици!“, те наслов гласи: „Sermo LVI“: „Dominica prima hebdomadis. Ne supra vires in divinis studiis nitamur, ac spiritalibus animum spectaculis pascamus“. Из издања: В. *Theodori Studitae, Abbatis & Confessoris, Sermones catechetici*, 833b–894h; Maxima Bibliotheca Veterum Patrum, Et Antiquorum Scriptorum Ecclesiasticorum, Т. XIV, Lugduni: 1677 овај текст је ушао у *Patrologia Graeca*, том 99 (584c–585a) али само у преводу на латински (нас занима само део: Теодор Студит, *Sermones catechetici*, 839f–839g).

⁴⁵ Види: Свети Сава, *Сїуденички ѿїиїик* (Т. Јовановић), 133.

⁴⁶ Свети Сава, *Сїуденички ѿїиїик* (Т. Јовановић), 133. Овај препис (у оквиру књиге *Царосїавник Манасїиїира Сїуденице*) поконио је ђакон Самуило Маширевић (каснији Карловачки патријарх) свом пријатељу П. Ј. Шафарику. О тој књизи Шафарик је на немачком језику објавио рад у Бечу 1831. године, који је већим делом преведен на српски и штампан у *Лєїїоїису Маїиїице срїске* 1845. године. Овај сачувани препис данас се чува у Шафариковој збирци Народног музеја у Прагу под бројем IX Н 8 (Š 10).

⁴⁷ Свети Сава, *Жиїиїе Свейїоїа Симеона* (Мирковић-Богдановић), 118.

⁴⁸ *Жиїиїе Свейїоїа Симеона* (IX Н 8 [Š 10]), листови 115 б — 116 а. Рашчитао Томислав Јовановић у: Свети Сава, *Жиїиїе Свейїоїа Симеона* (Т. Јовановић), 190.

⁴⁹ Опонашајући — коментар В. Савића.

(угледајући се)⁵⁰ на подвиге и начин живота овога нашега преблаженог оца, у којима су наслада и весеље (радост),⁵¹ помињући Бога, веселећи се у Богу.⁵²

Сава је, пишући *Немањино жиџије*, кроз описивање његове личности, „у њему глорификовао не само монаштво Немањино, већ монашки живот уопште“.⁵³ Горе наведеним речима он уводи читаоце, тј. монахе Студенице, у заповедно-поучни део који следи. Ова поука се налази на крају *Немањиној жиџији* и претходи *Студеничком жиџију*, а поуке које следе (навешће-мо их у табели 1–22) су копча између *Немањиној жиџији* и *Тиџија*. Немањин живот, поготову његов монашки део, по Светом Сави, дакле, собом ставља до знања и разоткрива идеалну философију живота у манастиру. Изнели смо заповест монасима Студенице да вазда, у свом уму, имају пред собом ктитора Светог Немању а у наставку износимо монашку есхатолошку визију коју им је оставио Свети Сава.

Коришћење Теодорове беседе

Следе Савине есхатолошке поуке⁵⁴ преузете од Светог Теодора Студита.⁵⁵ Због прегледности стављамо их упоредо са Теодоровим. Као што смо рекли, Студитову беседу коју наводимо Н. Скретас је приредио према старогрчком тексту у париском издању: „Theodori Studitis Praepositi *Parva catechesis*“ из 1891. године. Његов издавач Emmanuel Auvray је за своје издање користио, највероватније, стари јелински манускрипт Parisinus gr. 1018, који се датира у почетак 10. века.⁵⁶ Делови *Кайџихезе* коју наводимо, у Скретасовом (и париском) издању, у потпуности одговарају древном рукопису Parisinus gr. 1018.⁵⁷

⁵⁰ Коментар В. Савића.

⁵¹ Коментар В. Савића.

⁵² *Жиџије Светиој Симеона* (IX Н 8 [§ 10]), листови 115б — 116а. Овде се служимо радном верзијом превода Виктора Савића. Његово промишљање завршних речи „на е(о)џ“ — као да је речено „ω е(о)џ“ — по смислу „кроз Бога“.

⁵³ Кашанин, Свети Сава, 128.

⁵⁴ Српскословенски текст доносимо рашчитан по Томиславу Јовановићу у: Свети Сава, *Жиџије Светиој Симеона* (Т. Јовановић), 192. Завршетак Савиног *Жиџија Светиој Симеона* је у више наврата са црквенословенског превођен на савремени српски језик. Ипак, ово је прва (премда радна) језичка варијанта овог места израђена уз консултовање старогрчког текста Теодора Студита, који смо доставили на увид др Виктору Савићу (наша табела 1–14). Овом приликом му се захваљујемо на помоћи.

⁵⁵ Захваљујемо се др Кости Симићу и др Александру Стојановићу на обради и преводу старогрчког текста.

⁵⁶ Налази се у: Bibliotheque nationale de France. Departement des manuscrits.

⁵⁷ Упоредивање рукописа Parisinus gr. 1018 са другим јелинским и словенским рукописима ове *Кайџихезе* биће тема нашег наредног рада.

	Свети Сава, „Житије Светога Симеона“: Слово .а. ѓ наследовани с(вє)т(а)го монастира сего. пр[ѣ]п[о]д[о]б[ь]нымъ ѿ(ть)цємъ нашимъ и хтиторомъ. г(осподн)номъ сїмеономъ... Народни музеј у Прагу; IX Н 8 (Ѕ 10), листови 116а–117а.	Свети Сава, „Житије Светога Симеона Немање“: Слово 1. О наслеђу Светог Манастира овог, Преподобним Оцем нашим и ктитором господином Симеоном...	Блажени отац наш и исповедник Теодор, игуман Студитски, Катихеза 56.	Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογῆτου Θεοδώρου, ἡγουμένου τῶν Στουδίου, Μικρὰ κατήχησις, Θεσσαλονίκη 1984. Κατήχησις Νς' (56), стр. 153–154.
1	(Свети Сава) Ѡубо оуць нашъ да боудетъ. на н(є)б(є)сѣхъ	(Свети Сава) Зато ум наш нека буде на небесима	(Теодор Студит) Дакле, ум наш треба да је обузет Богом,	(Теодор Студит) Ἐπὶ Θεὸν οὖν ὁ νοῦς ἡμῶν,
2	#	#	(Теодор Студит) небеским созерцањима,	(Теодор Студит) ἐπὶ τὰ οὐράνια θεάματα,
3	(Свети Сава) въ видѣнн. на красотах[ь] ранских[ь].	(Свети Сава) да посматра рајске лепоте,	(Теодор Студит) красотама раја,	(Теодор Студит) ἐπὶ τὰ κάλλη τοῦ παραδείσου,
4	(Свети Сава) на обнтѣлех[ь] вѣчнних[ь].	(Свети Сава) вечна боравишта,	(Теодор Студит) вечним обитељима,	(Теодор Студит) ἐπὶ τὰς μονὰς τὰς αἰδίους,
5	(Свети Сава) на агг(є)льских(ь) лнкѣствованїи.	(Свети Сава) анђеоско весеље,	(Теодор Студит) анђелским хорovima	(Теодор Студит) ἐπὶ τὰς ἀγγελικὰς χοροστασίας,
6	(Свети Сава) на онамо жнтїи.	(Свети Сава) онамошњи живот (начин живота),	(Теодор Студит) и оностраним начином живота,	(Теодор Студит) ἐπὶ τὴν ἐκεῖσε διαγωγὴν,
7	(Свети Сава) гдѣ ли како ли соут(ь) д(оу)ше праведных[ь]. или грѣшных[ь]	(Свети Сава) где (и)ли како ли су душе праведника или грешника.	(Теодор Студит) где никада нису биле душе садашњих праведника и грешника.	(Теодор Студит) ποῦ ποτὲ εἰσὶν αἱ ψυχαὶ νῦν τῶν τε δικαίων καὶ ἀμαρτωλῶν,

Због свега раније реченог (о Светом Симеону и ктитору и његовом духовном настројењу), ум наш треба да је обузет посматрањем *рајских лепошта, красота и вечних обитељи, тј. боравишта* (таб. 1–4).

Треба да буде у посматрању *анђеоских хорова* који се помињу (таб. 5). Код Светог Саве то је ангелско (опште) весеље. У латинском преводу је „in angelorum tripudiis“, дакле „анђеоским играма“.⁵⁸

Треба да посматра „онамошњи живот“, онострани начин живота (таб. 6), „где (и)ли како ли су душе праведника или грешника“ (Свети Сава, таб. 7).

⁵⁸ Теодор Студит, *Sermones catechetici*, 839f.

Ова реченица је, могуће, мало недоречена у односу на извор,⁵⁹ али богословски је потпуно оправдана. Јер, иако тамо „на небесима“ (Свети Сава, таб. 1) још нисмо били, тј. „нису биле душе садашњих праведника и грешника“ (Теодор Студит, таб. 7), монахов ум се занима и созерцава *где ли су, и у каквом су стању*, „душе праведника или грешника“ Царства Божијег. И једна и друга мисао одговарају основној идеји целине и недопуњују се. То гледање, о коме се говори, представља созерцавање будућег стања човечанства. Од нашег односа према будућем зависи квалитет садашњег монашког живота.

<p>(Свети Сава) како јавленіе. вѣлнѣаг(о) в(ог)а н сп(а)са нашего ис(оуса) х(рист)а. боудѣтъ.</p>	<p>(Свети Сава) Каква ће бити појава (јављање) великог (величан- ственог, страшног, моћног) Бога и Спаситеља наше- га Исуса Христа,</p>	<p>(Теодор Студит) [Наш ум, даље, треба да је обузет тима] какав ће бити Други Дола- зак Великог Бога и Спаситеља на- шег Исуса Христа,</p>	<p>(Теодор Студит) πῶς ἢ ἐπιφάνεια τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ γενήσεται,</p>
<p>(Свети Сава) о нем же просвѣщеному слово. н(е)в(е)са гласеще прѣндѣтъ. вѣздѣси съжегоми раз[ъ]дрѣшет' се. земля н ѣже сѣт(ъ) на нен н дѣла сзжегѣтъ' се.</p>	<p>(Свети Сава) према просвећују- ћој (просвећеној, поучној) речи: „Небеса ће уз тутњаву проћи, ужарена небеска тела ће се распасти, земља и дела што су на њој ће изго- рети“ (2 Петр 3.10).</p>	<p>(Теодор Студит) „у коме ће“, по свештеној речи, „небеса са хуком проћи, а стихије ће се ужарене рас- пасти и земља и дела што су на њој изгореће“ (2 Петр. 3, 10);</p>	<p>(Теодор Студит) «ἐν ἧ», κατὰ τὸ ἱερὸν λόγιον, «οὐρανοὶ ροιζήδὸν παρελεύσονται, στοιχεῖα δὲ καυσούμενα λυθήσεται, γῆ δὲ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται» (В' Петр. γ' 10).</p>

Христова појава, јављање, Други долазак (таб. 8), биће према просвећујућој (просвећеној, поучној)⁶⁰ и свештеној речи (таб. 9). Овде је глагол просветити — „просветлити, озарити, обасјати, расветлити; открити, показати“ тако да „поучно“ овде има само условно значење.⁶¹ Ради се о откривалачкој речи.⁶²

„Небеса ће уз тутњаву проћи“ (таб. 9). Клицање, узвикивање, повик, стварање буке (грч. ροιζήδων — урлик, рика, тутњава, грмљавина...).

„Ужарена небеска тела ће се распасти, земља и дела што су на њој ће изгорети“ (Свети Сава, таб. 9; види: 2 Петр 3. 10). „А доћи ће Дан Господњи као лопов ноћу, у који ће небеса с хуком проћи, а стихије ће се ужарене распасти и земља и дела што су на њој изгореће.“ (2 Петр 3. 10) Крај света наступиће неочекивано. То је главна мисао а узгред се говори да ће они који, у своме греху, не брину за спасење изгубити све што су имали јер ће

⁵⁹ Коментар В. Савића.

⁶⁰ Коментар В. Савића.

⁶¹ Коментар В. Савића.

⁶² Коментар В. Савића.

„лопов“ (тј. Дан Господњи) све то однети. Огњем ће наступити преображаја света. Небеса ће с „хуком“ и „уз тутњаву“ проћи и небо ће престати да постоји (види: Мт. 24, 35 и Откр. 20, 11). „Ужарена небеска тела ће се распасти“ — мисли се на природне елементе („стихије“) који ће се распасти на крају времена. У словенском преводу би могло да буде схваћено и као „небеска тела“ (звезде и др.).⁶³ По античким филозофима постојала су 4 најједноставнија (природна) елемента од којих је састављено све у природи: земља, ваздух, ватра, вода. Иако се говори о распадању, овде се суштински не говори о уништењу већ о преображењу и обнављању кроз огањ (најављено у: Авак. 2, 13). Обновљен свет имаће *нова небеса и нову земљу* (2. Петр 3, 13).

10	(Свети Сава) Тоу же како хоцетъ кажде д(оу)ша сѣврѣ[с]т'но тѣло прїетн.	(Свети Сава) Затим, како ће тамо свака душа одговарајуће тело добити?	(Теодор Студит) те како ће свака душа поново узети тело с којим је била сједињена,	(Теодор Студит) εἶτα πῶς μέλλει ἐκάστη ψυχή τὸ συζυγῆς σῶμα ἀναλαμβάνειν,
11	(Свети Сава) каково ли сѣборнице оно, ѿт[ь] адама до скончанїа. лнѡж[ь]ство чл(овѣ)тскоѡ.	(Свети Сава) Какво ли [ће бити] оно збориште (скуп, окупља- ње), од Адама до сврштека [века] — мноштво људи?	(Теодор Студит) како ће изгледати сабрање небро- јених људи од Адама до сконча- ња века,	(Теодор Студит) ποταπή ή συναγωγή ἐκείνη ή ἀπό Ἀδάμ μέχρι συντελείας πολύανθρωπος,

Созерцава се о томе како ће, за најављено збориште, сабрање, окупљање (таб. 11) свака душа добити одговарајуће тело, а то је оно „тело с којим је била сједињена“ (таб. 10) за живота. Саврстан — једнак, еквивалентан, исте вредности, одговарајући, сагласан итд.⁶⁴ Библијско откривење истину света види у есхатону, односно у последњем догађају историје. Коначна истина о свету, на основу вере старог и Новог Израиља, јесте да је она стање света у будућем Царству Божијем као последњем догађају историје. Тада ће се збити сабрање свих људи. „Структура ове истине света јесте сабрање свих људи око Месије, које ће аутоматски узроковати укидање смрти за читаву творевину, односно васкрсење мртвих и суд свету.“⁶⁵ „А истина је стање у будућем веку“,⁶⁶ каже Максим Исповедник смештајући истину света у есхатон, тј. у последњи догађај, и поистовећујући је са сабрањем народа Божијег око Христа.⁶⁷

⁶³ Коментар В. Савића.

⁶⁴ Коментар В. Савића.

⁶⁵ Мидић, Истина света, 43.

⁶⁶ Максим Исповедник, Πρόλογος καὶ σχόλια εἰς τὰ τοῦ ἁγίου Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, PG 4, 137d.

⁶⁷ Види: Мидић, Истина света, 43.

12	(Свети Сава) каково χ(ρη)с(το)во страшноε, н патε сл(ьнъ)ца зар'ное лицε.	12	(Свети Сава) Какво [ће бити] Христово стра- шно и од сунца много светлије (длештавије, све- тлуцавије) лице?	12	(Теодор Студит) какав ће бити из- глед страшног и светлијег од сун- чеве светлости Христовог лица,	12	(Теодор Студит) πηλίκον τὸ τοῦ Χριστοῦ φοβερὸν καὶ ὑπὲρ ἡλίου αὐγὴν πρόσωπον,
13	(Свети Сава) каков' ли εговъ глас(ь) слышнѣ.	13	(Свети Сава) Какав ли [ћемо] његов глас чути –	13	(Теодор Студит) какав ће бити Његов глас који ћемо чути;	13	(Теодор Студит) ποταπῆς αὐτοῦ φωνῆς ἀκούσομεν·
14	(Свети Сава) праведнѣмъ ли прѣмоуѣца бѣ ц(а)р(ь)ство н(ε)б(ε)сноε. нли грѣшникомъ ωτ[ъ]сналемомъ б' вѣчноую муку.	14	(Свети Сава) да ли за правед- нике које прима у Царство небес- ско или за гре- шнике које шаље (баца) у вечну патњу?	14	(Теодор Студит) најзад, [какво ће бити] наста- њење праведнка примљених у Царство Небеско и грешника баче- них у вечне муке.	14	(Теодор Студит) τέλος, τίς ἢ ἀποκατάστασις τῶν τε δικαίων προσλαμβανομένων εἰς βασιλείαν οὐρανῶν καὶ τῶν ἀμαρτωλῶν ἀποπεμπομένων εἰς τὰς αἰωνίου τιμωρίας.

Савина есхатолошка визија је радосна. Нема црне мистике иако у ма-
лој мери, ипак помиње „вечну патњу“ (таб. 14). Он обраћа пажњу на то
„где (и)ли како ли су душе праведника или грешника“ (Свети Сава, таб. 7),
на област „где никада нису биле душе садашњих праведника и грешника“
(Теодор Студит, таб. 7), те помиње њихово слање исту ту „муку“ или „пат-
њу“. У његовој визији мучење грешних није изостављено, али оно овде није
пренаглашено и то из једног, основног разлога — Свети Сава, као изразити
представник светле и радосне („светлорадосне“),⁶⁸ облагодате духовно-
сти, превасходно је заинтересован за Царство Божије. Зато каже да наш
ум треба „да посматра рајске лепоте, вечна боровишта, анђеоско весеље...“
(таб. 1–5) Његов савет одговара речима Светог Апостола Павла: „Мислите
о ономе што је горе, а не што је на земљи.“ (Кол. 3, 2)

Архимандрит Сава је концентрисан на јављање Христово, на „Дан Го-
сподњи“ (2. Петр. 3, 10), и сâм „очекујући и желећи да скорије буде долазак
Божијега Дана“ (2. Петр. 3, 12). Зато он и размишља о томе „Каква ће бити
појава (јављање) великог (величанственог, страшног, моћног) Бога и Спа-
ситеља нашега Исуса Христа“ (таб. 8) и даље: „Какво [ће бити] Христово
страшно и од сунца много светлије (длештавије, светлуцавије) лице?“ (таб.
12). Своје духовно знање и искуство преноси на монахе Студенице речима:
„Ово нам треба, љубљена браћо моја, дринути и помишљати, у овом живе-
ти, јер смо ван света, јер живот на небесима имамо (Флб. 3, 20; таб. 15–17).

⁶⁸ Јевтић, *Друџа студијничка беседа Светиога Саве*, 138.

Савина мистика никада није прожета „суморним аскетизмом“, његово подвижништво је јеванђелско-православно и „светлорадно“.⁶⁹

Христово лице биће много светлије, блештавије, светлуцавије од сунца (паче сл(ьнъ)ца зар'ноє лице). „Зари“ — реч је о зори, свитању, о светлости излазећег сунца.⁷⁰ Други Долазак с неба „са великом славом великога Бога и Спаса нашега Исуса Христа“ (Тит 2, 13) доноси собом „крај“ (види: Мт 24, 14). „Сам Господ... са гласом арханђела и са трубом Божијом, сићи ће с неба“ (1Сол 4, 16) и разлучиће, помоћу светих анђела, верне од неверних, неправеднике од праведника (види: Мт 13, 49) и проклете од светих.⁷¹

15	(Свети Сава) Сїа намъ п[о]добаетъ любвица братїе моа печаловати и помышлати. вѣ снх' жити	15	(Свети Сава) Ово нам треба, љубљена браћо моја, дринути и помишљати, у овом живети,	15	(Теодор Студит) Ето, браћо, о чему треба да се старамо и размишљамо,	15	(Теодор Студит) Таῦτα ἡμᾶς προσῆκει, ἀδελφοί, μεριμνᾶν καὶ λογίζεσθαι,
16	(Свети Сава) ѣко вѣнѣ мира соушїмъ.	16	(Свети Сава) јер смо ван света,	16	(Теодор Студит) и да се владамо као да смо изван овог света,	16	(Теодор Студит) καὶ ἐν τούτοις ἀναστρέφεσθαι ὡς ἔξω κόσμου ὄντας,
17	(Свети Сава) ѣко житїе на н(ε)б(ε)сѣх(ь) нмоушнїе	17	(Свети Сава) јер живот на недесима имамо (Флд. 3, 20),	17	(Теодор Студит) као они који имају отаџину на Недесима	17	(Теодор Студит) ὡς τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ἔχοντας
18	#	18	#	18	(Теодор Студит) и немају ништа заједничко са онима који по телу живе.	18	(Теодор Студит) καὶ οὐδὲν κοινὸν πρὸς τοὺς κατὰ σάρκα ζῶντας·
19	#	19	#	19	(Теодор Студит) У овоме се састоји покајање, плач и просветљење,	19	(Теодор Студит) ἐν οἷς ἔστι κατανύσσεσθαι καὶ δακρῦειν καὶ φωτίζεσθαι,
20	(Свети Сава) сїе житїе мирно прѣбывающе.	20	(Свети Сава) овај живот мирно проводећи,	20	(Теодор Студит) и провођење мирног овозе- маљског живота,	20	(Теодор Студит) τὴν τε ἐντεῦθεν ζωὴν εἰρηνικὴν διάγειν,
21	(Свети Сава) надеждоу нмоуше вѣдѣцих[ь] вѣчных[ь] вл(а)гъ прїѡбрѣстн. о х(рист)ѣ и(соу)сѣ г(оспод)н нашемъ	21	(Свети Сава) наду имајући да ћемо будућа вечна блага стећи у Христу Исусу Господу нашем,	21	(Теодор Студит) и надање да ћемо достигћи будућа вечна добра, у Исусу Христу Господу нашем,	21	(Теодор Студит) καὶ ἐλπίδα ἔχειν τῶν μελλόντων αἰωνίων ἀγαθῶν ἐπιτεύξεσθαι, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν,

⁶⁹ Јевтић, *Друѓа сїуденичка беседа Свейїої Саве*, 138.

⁷⁰ Промисљање В. Савића.

⁷¹ Види: Максим Исповедник, *Μυσταγωγία*, PG 91, 693b.

„Наше живљење је на небесима, откуда очекујемо и Спаситеља Господа Исуса Христа“ (Флб. 3, 20). „Дакле, ум наш треба да је обузет Богом, небеским созерцањима...“ (Теодор Студит, таб. 1–2). Студеничко братство Светога Саве је „ван света“ — „јер смо ван света...“ (Свети Сава, таб. 16). Ипак, Сава не помиње *немање ничеја заједничкој са онима који њо њелу живе* као што је то у извору (Теодор Студит, таб. 18). Такође, не помиње „плач“ у вези са *јокајањем и ѡросвеиљењем* (Теодор Студит, таб. 19) да би се „овај“, *овоземаљски, живој мирно ѡроводио* (Сава и Студит, таб. 20).

А све ово, уз *имање наде да ћемо сйећи дугућа вечна добра (блаја) у Исусу Хрисѡу Госѡду нашем* (Сава и Студит, таб. 21), заступништвом и молитвама...

Завршетак посвећен заштитницима Студенице

Сам завршетак, логично, одступа од предлошка. Код Студита „слава и власт, са Оцем и Светим Духом, сада и увек и у векове векова“, *ѡриѡагају Хрисѡу Госѡду* (таб. 21–22), после чега се, логично, нико више не помиње. Али, пошто је завршетак *Сѡуденичкој жиѡиѡја* сав посвећен успомени на ктитора Манастира, последња реченица посвећена је њеним заштитницима — *Боѡродиѡи Доброѡворки и ѡреѡгодном и блаженом оѡу нашем и кѡиѡѡору ѡсѡодину Симеону* (таб. 22). Њеним заступништвом и његовим молитвама студеничко братство, *до свршеѡка овоѡ времена и свеѡа*,⁷² свој монашки живот може да проводи „мирно“, *наду имајући да ће у Хрисѡу Госѡду нашем сйећи вечна блаја* (таб. 20–21; види: Мат. 6, 20; 19, 21; Марко 10, 21; Лука 18, 22).

<p>(Свети Сава) ходатанствоѡѡ прѡс(вѡ)тыѡ вл[а]д[ы]ч[н]це наше б(огородн)це н 22 бл(а)г(о)дѡтелннице. н м(о)л(н)тѡвлин прѡподобнаго н бл(а)женнаго о(тѡ)ца нашего н хтиторѡ г[оспо]д[н]на сѡмѡна.</p>	<p>(Свети Сава) заступништвом Пресвете Владичице наше Богородице и 22 Добротворке, и молитвама пре- подобног и бла- женог оца нашег и ктитора госпо- дина Симеона.</p>	<p>(Теодор Студит) коме [припада] слава и власт, са Оцем и Светим Духом, сада и 22 увек и у векове векова. Амин.</p>	<p>(Теодор Студит) ϥ̅ η̅ δόξα και τὸ κράτος, σὺν τῷ Πατρὶ και τῷ 22 ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν και ἀεὶ και εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.</p>
--	---	---	---

⁷² Види: *Жиѡиѡје Свеѡѡѡ Симеона* (IX Н 8 [§ 10]), лист 115б.

Закључак

Оба типика — „оуказанне“⁷³ („указ“)⁷⁴ за Хиландар и „образник(ь)“⁷⁵ („образник“)⁷⁶ за Студеницу имају у себи житије ктитора — Преподобног Симеона. Игуман Студенице архимандрит Сава написао је у Студеници житије свога оца на исти начин како га је написао и у Хиландару. Оба житија стоје на почетку својих типика и намењени су само монасима дотичног манастира. И то не само монасима из оног времена него и из свих каснијих времена.⁷⁷ Свети Сава каже Студеничанима: „ми и они [који су] после нас до свршетка овога времена (света)“.⁷⁸ Исто каже хиландарским монасима у *Хиландарском тїиїику* (слово 3).⁷⁹

После анализе завршетка *Жиїиїја Свейїоїа Симеона* јасно је: Свети Сава је у манастиру Студеници поседовао и читао рукопис са беседама Преподобног Теодора Студита. Поуздано знамо да је Теодорову *Малу кайїихезу др. 56* читао, усвојио и преписивао.⁸⁰ Завршетак *Жиїиїја Свейїоїа Симеона* архимандрит Сава је 1206/7. године конструисао на следећи начин:

1) Најавио је поуке као нешто што произлази из *Немањиної жиїиїја* и као нешто што монаси Студенице треба да прате и опонашају: „Пратећи [то] да радимо све што је мило Богу, гледајући (угледајући се)⁸¹ на подвиге и начин живота овога нашега предлаженог оца...“ Ова конкретна заповест је аутентично Савина.

2) Потом је другу половину *Мале кайїихезе др. 56* Светог Теодора Студита духовно усвојио, негде преписао, а негде преузео својим речима (таб. 1–21). Реч је о есхатолошкој визији Другог Христовог Доласка коју монаси треба да имају пред собом.

3) Завршетак *Немањиної Жиїиїја* од Саве (таб. 22) разликује се од завршетка Теодорове беседе. После заповедања монасима да *имају наду у Христїа Госїода нашеї, од коїа очекују бдудућа вечна добра* (таб. 21), код Теодора беседа се завршава уобичајеним возгласом: „коме (Христу — прим. Т. Р.) [припада] слава и власт, са Оцем и Светим Духом, сада и увек и у векове векова. Амин.“ (таб. 22)

Сава *возїлас* даје заштитницима Студенице — Богородици Добротворки, којој је посвећен Манастир, и ктитору: „Заступништвом Пресвете Вла-

⁷³ *Хиландарски Тїиїик, Рукоїис СНЛ AS 156*, 3, ред 1.

⁷⁴ Свети Сава, *Хиландарски тїиїик* (Мирковић-Богдановић), 43.

⁷⁵ *Жиїиїје Свейїої Симеона* (IX Н 8 [§ 10]), лист 1а.

⁷⁶ Свети Сава, *Сїуденички тїиїик* (Т. Јовановић), 37.

⁷⁷ Ракићевић, Шта је читао Свети Сава?, 17.

⁷⁸ *Жиїиїје Свейїої Симеона* (IX Н 8 [§ 10]), лист 115б.

⁷⁹ Свети Сава, *Хиландарски тїиїик* (Мирковић-Богдановић), 48.

⁸⁰ Ракићевић, Шта је читао Свети Сава?, 17.

⁸¹ Коментар В. Савића.

дичице наше Богородице и Добротворке, и молитвама преподобног и блаженог оца нашег и ктитора господина Симеона.⁸²

Дакле, завршетак Савиног студеничког *Жиѿиѿја Свеѿої Симеона* (листови 115б–117а преписа IX Н 8 [Š 10]), од речи „А ти, Боже и Господе свега...“ па до завршетка, састоји се од комбинације Савиних заповести и беседе Преподобног Теодора Студита. Овим је архимандрит Сава направио кратко и јасно изложење монашке идеологије живота у Студеници.⁸³

Осим што сада знамо које дело је игуман Свети Сава поседовао и читао у својој Студеници, упоредна анализа ових текстова води ка бољем разумевању Савиних духовничких и богословских замисли у вези са својим братством и монашким животом у целини.

Извори

Жиѿиѿје Свеѿої Симеона (IX Н 8 [Š 10]) = „Житије Светог Симеона“, *Царосѿавник Манасѿира Сѿугенице*, Шафарикова збирка Народног музеја у Прагу, број IX Н 8 (Š 10), листови 1а–173а (у дигиталном облику на адреси народне библиотеке Србије: <http://scc.digital.bkp.nb.rs/collection/studenicki-tipik>); постоји и фототипско издање: *Сѿугенички ѿиѿиѿик*, *Царосѿавник Манасѿира Сѿугенице*, приредила Надежда Р. Синдик, Београд 1992.

Максим Исповедник, *Μυσταγωγία* = Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής, *Μυσταγωγία*, PG 91: 657–717.

Максим Исповедник, *Πρόλογος καὶ σχόλια εἰς τὰ τοῦ ἁγίου Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου* = Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής, *Πρόλογος καὶ σχόλια εἰς τὰ τοῦ ἁγίου Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου*, PG 4: 15–432; 527–576.

Свети Сава, *Жиѿиѿје Свеѿоїа Симеона* (Мирковић-Богдановић) = Свети Сава, „Житије Светога Симеона“, *Сабрани сѿисци*, Стара српска књижевност у 24 књиге, књига друга, језичка верзија: Лазар Мирковић — Димитрије Богдановић, приредио проф. др Димитрије Богдановић, Београд, 1986.

Свети Сава, *Сѿугенички ѿиѿиѿик* (Т. Јовановић) = Свети Сава, „Студенички типик“, *Сѿугенички ѿиѿиѿик*, *Царосѿавник Манасѿира Сѿугенице*, приредио и превео Томислав Јовановић, Београд, 1994.

Свети Сава, *Жиѿиѿје Свеѿої Симеона* (Т. Јовановић) = Свети Сава, „Житије Светог Симеона“, *Сѿугенички ѿиѿиѿик*, *Царосѿавник Манасѿира Сѿугенице*, приредио и превео Томислав Јовановић, Београд, 1994.

Свети Сава, *Хиландарски ѿиѿиѿик* (Мирковић-Богдановић) = „Хиландарски типик“, Свети Сава, *Сабрани сѿисци*, Стара српска књижевност у 24 књиге,

⁸² Свети Сава, *Жиѿиѿје Свеѿої Симеона* (Т. Јовановић), 193.

⁸³ Ракићевић, Шта је читао Свети Сава?, 17–18.

- књига друга, приредио проф. др Димитрије Богдановић, језичка верзија текста: Лазар Мирковић и Димитрије Богдановић, Београд, 1986.
- Соловјев, *Хиландарска њовеља великої жујана Сѣефана (Првовенчаної)* = Александар В. Соловјев, „Хиландарска повеља великог жупана Стефана (Првовенчаног) из године 1200–1202“, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор*; књига пета, уредник Павле Поповић, Београд, 1925.
- Стефан Првовенчани, *Хиландарска њовеља* = Стефан Првовенчани, *Сабрани сѣиси*, приредила мр Љиљана Јухас-Георгиевска, језичка верзија текста: мр Љиљана Јухас-Георгиевска, Лазар Мирковић, Миливоје Башић, Београд, 1988.
- Теодор Студит, *Μικρὰ κατήχησις* = Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογήτου Θεοδώρου, ἡγουμένου τῶν Στουδίου, *Μικρὰ κατήχησις*, Ἐπιμέλεια — Σημειώσεις Α' καὶ Β' τόμου Νικοδήμου Σκρέττα Ἀρχιμανδρίτου, Θεσσαλονίκη, 1984.
- Теодор Студит, *Sermones catechetici* = *B. Theodori Studitae, Abbatis & Confessoris, Sermones catechetici 134. in anni totius Festa*, 833b–894h; *Maxima Bibliotheca Veterum Patrum, Et Antiquorum Scriptorum Ecclesiasticorum*. T. XIV, *Continens Scriptores ab ann. Christi 800. ad ann. 840*, ed. Marguerin de La Bigne, Lugduni: apud Anissonios, 1677.
- Теодор Студит, *Sermo LVI* = S. Theodori Studitae, *Sermones catechetici, Sancti patris et confessoris Theodori, Studitarum praefecti, ad discipulos catechesic*, PG: 99, 509a–688a.
- Theodori Studitis Praepositi *Parva catechesis* = Sancti patris nostri et confessoris Theodori Studitis Praepositi *Parva catechesis* / edidit Emmanuel Auvray et annotatione historica instruxit A. Tougard — Parisiis: V. Lecoffre, 1891, стр. 1–471.
- Хиландарска повеља Симеона Немање (Мирковић-Богдановић) = „Хиландарска повеља Симеона Немање“, *Свѣи Сава, Сабрани сѣиси*, Стара српска књижевност у 24 књиге, књига друга, језичка верзија: Лазар Мирковић — Димитрије Богдановић, приредио проф. др Димитрије Богдановић, Београд, 1986.
- Хиландарски Тѣиик, Рукоѣис СНЛ AS 156* = *Хиландарски Тѣиик, Рукоѣис СНЛ AS 156*, приредио Димитрије Богдановић, Београд, 1995.

Литература

- Баришић, *Хронолошки њроблеми* = Фрањо Баришић, „Хронолошки проблеми око године Немањине смрти“, *Хиландарски зборник 2*, Београд, 1971.
- Богдановић, Свети Сава = Димитрије Богдановић, „Свети Сава“ (Предговор), *Свѣи Сава, Сабрани сѣиси*, Стара српска књижевност у 24 књиге, књига друга, приредио проф. др Димитрије Богдановић, језичка верзија текста: Лазар Мирковић и Димитрије Богдановић, Београд, 1986.

- Јевтић, *Друџа студиеничка беседа Светиога Саве* = Јевтић, А., „Друга студеничка беседа Светога Саве“, *Бої Оџаца наших, руковети са њиве Госџодње*, Манастир Хиландар, Света Гора Атонска, 2000.
- Јухас-Георгијевска, *Свети Сава — Жиџије Светио Симеона* = Јухас-Георгијевска, „Књижевни рад Светога Саве“, *Свети Сава, Сабрана дела*, Приредила и предговор написала Љиљана Јухас-Георгијевска, Београд, 2005.
- Кашанин, *Свети Сава* = Милан Кашанин, „Свети Сава“, *Срџска књижевност у средњем веку*, Београд, 1975.
- Максимовић, *О години преноса Немањиних моштију* = Љубомир Максимовић, „О години преноса Немањиних моштију у Србију“, *Зборник радова Византолошког института XXIV-XXV*, Београд, 1986.
- Maksimović, *Lidéologie du souverain dans l'Etat serbe* = Ljubomir Maksimović, „Lidéologie du souverain dans l'Etat serbe et la construction de Studenica“, *Студеница и византијска уметност око 1200. године*, Београд, 1988.
- Маринковић, *Историја настанка Живоџа Св. Симеона* = Радмила Маринковић, „Историја настанка Живота господина Симеона од Светога Саве“, *Сава Немањић — Свети Сава, истиорија и љредање*; САНУ, научни скупови, књига VII, Београд, 1979.
- Мидић, *Истиина светиа* = Мидић, И. — „Истина света и хришћанско Откривење“, *Саборност*, број 1–4, година VII, Пожаревац, 2001.
- Obolensky, *Six Byzantine Portraits* = Dimitri Obolensky, *Six Byzantine Portraits*, Oxford, 1988.
- Ракићевић, *Шта је читао Свети Сава?* = Архимандрит Тихон (Ракићевић), „Шта је читао Свети Сава у Студеници 1206/7. године?“, *Православље, Новине срџске Паџријаршије*, број 1149, Београд 1. фебруар, 2015.

Commandments of Saint Sava to monks of Studenica (1206/7) in relation to the pattern

Summary: Saint Sava wrote the *Life of Saint Simeon* in the monastery of Studenica 1206/7. In this paper we show the text that was served as a model or pattern for some parts of *Life*. Conclusion of the *Life of Saint Simeon* (sheets 115b-117a manuscripts IX H 8 [W 10]) was some kind of combination of Sava's lessons and the parts of *kerygmas* of St. Theodore the Studite. From these lessons, which are, in fact, the commandments to the monks, the abbot Sava makes a brief and clear ideology of monastic life in the monastery of Studenica.

Beside the proof about the patristic book of the abbot St. Sava owned and read in Studenica, a comparative analysis of these texts leads to a better understanding of their theological ideas and those related in connection with his monastic brotherhood and life in general.

Keywords: Life of St. Simeon, St. Sava, St. Theodore the Studite, combination, lessons to a monks, eschatological vision, monastery of Studenica.